

Melina Mercouri: Näyttelijä, poliitikko ja kulttuurin puolestapuhuja (1920-1994)

Kreikkalainen näyttelijä ja poliitikko Melina Mercouri oli tulieluinen persoona, joka suhtautui intohimolla kaikkeen, mitä teki. Nuorempana hän näytteli sekä teatterissa että elokuvissa, ja myöhemmällä iällä hän taisteli Kreikassa vuonna 1967 valtaan noussutta sotilasjuntaa vastaan sekä edisti monenlaisia kulttuurihankkeita.

*Mercouri oli Kreikan johtavia näyttelijöitä, josta päärooli elokuvassa *Ei koskaan sunnuntaisin* teki kansainvälisen tähden. Vuonna 1967 Kreikassa tapahtuneen sotilasvallankaappauksen jälkeen Mercouri aktivoitui poliittisesti ja alkoi kampanjoida ympäri maailmaa ns. everstien juntan syrjäyttämiseksi. Kun demokratia oli palautettu vuonna 1974, Mercouri palasi kotimaahansa ja aloitti poliittisen uran. Hänestä tuli Kreikan pitkäaikaisin kulttuuriministeri, ja hän edisti ja kehitti Kreikan ja Euroopan kulttuurielämää monin tavoin, esimerkiksi perustamalla Euroopan kulttuuripääkaupunki -hankkeen.*

Maria Amalia Mercouri, jota kutsuttiin Melinaksi, syntyi vaikutusvaltaiseen ateenalaisperheeseen 18.10.1920. Hänen isänsä oli vasemmistolaisen EDA-puolueen ministeri Stamatis Mercouris, ja hänen isoisänsä Spyros Mercouris oli toiminut Ateenan pormestarina. Vaikka Melina Mercourilla oli vahva verenperintö politiikkaan, kesti yli neljä vuosikymmentä ennen kuin hän aktivoitui poliittisesti. Hänellä oli keskeinen rooli taistelussa everstien junttaa vastaan, joka oli päässyt valtaan sotilasvallankaappauksella vuonna 1967.

Ennen poliittista heräämistään Melina Mercouri oli Kreikan tunnetuimpia näyttelijöitä. Hän valmistui teatterikoulusta vuonna 1944 ja esitti seuraavana vuonna Kreikan kansallisteatterissa nimiosan Eugene O'Neillin näytelmässä *Suru pukee Elektraa*. Hänen varsinainen läpimurtonsa tapahtui vuonna 1949 Blanche Dubois'n roolissa Tennessee Williamsin näytelmässä *Viettelysten vaunu*. Pian sen jälkeen Mercouri lähti Pariisiin, jossa hän asui ja työskenteli näyttelijänä, kunnes palasi Kreikkaan vuonna 1955. Näyttelijän uransa aikana hän esiintyi monissa klassisissa näytelmissä, kuten Shakespearen *Macbethissa* ja Anouilh'n *Leivosessa*.

Mercourin elokuvaaura käynnistyi 1950-luvun lopulla, kun hän sai kansainvälistä mainetta suorituksestaan Ilian roolissa *Ei koskaan sunnuntaisin* -elokuvassa. Mercouri sai roolistaan parhaan naisnäyttelijän palkinnon Cannesin filmifestivaaleilla vuonna 1960 ja oli ehdolla myös Oscar-palkinnon saajaksi. Hän palasi Ilian rooliin vuonna 1967 elokuvan näyttämöversiossa Broadwaylla. Tänä aikana, kun hän oli esiintymässä New Yorkissa, ryhmä oikeistolaisia upseereja kaappasi vallan Kreikassa. Sotilasvallankaappausta johtivat prikaatin kenraali Stylianos Pattakos, eversti Georgios Papadopoulos ja eversti Nikolaos Makarezos. Melina Mercourista tuli pian yksi sotilasjunttaa vastaan maanpaossa taistelleiden kreikkalaisten johtohahmoista, minkä vuoksi Pattakos riisti Mercourilta Kreikan kansalaisuuden. Mercouri vastasi tähän tekoon totemalla: *"Olen kreikkalaisena syntynyt ja tulen kreikkalaisena kuolemaan. Pattakos on fasistina syntynyt ja tulee fasistina kuolemaan."*

Sotilasjunta oli vallassa seitsemän vuotta. Mercouri kiersi silloin laajasti ympäri maailmaa kampanjoimassa diktaturia vastaan ja levittämässä tietoa Kreikan tilanteesta. Hän kehotti

kansainvälistä yhteisöä eristämään sotilasjuntan ja vaati everstien syrjäyttämistä. Koska hän toimi selkeästi junttaa vastaan, häntä vastaan tehtiin murhayritys Genovassa Italiassa. Mercouri jatkoi kuitenkin uupumatonta työtään demokratian palauttamiseksi Kreikkaan.

Kun juntta kaatui vuonna 1974, Mercouri palasi Kreikkaan ja oli mukana muodostamassa yleiskreikkalaista sosialistipuoluetta (PASOK). Hän osallistui aktiivisesti myös maan naisasialiikkeeseen. Hänestä tuli puolueen keskuskomitean jäsen, ja hänet valittiin parlamenttiin vuonna 1977 koko maan suurimmalla äänimäärällä. Tämän voiton jälkeen hän omisti kaiken energiansa politiikalle ja kulttuurille.

Kun PASOK-puolue voitti vuoden 1981 vaalit, Mercouri nimitettiin kulttuuriministeriksi. Hän toimi virassa kahdeksan vuoden ajan ja nosti kulttuuriasiat monin tavoin politiikan keskiöön. Kulttuuriministerinä Mercouri esimerkiksi integroi Ateenan arkeologiset kohteet osaksi autotonta aluetta ja antoi Kreikan kansalaisille vapaan pääsyn museoihin ja arkeologisiin kohteisiin osana yleistä koulutushanketta. Hän käynnisti menestyksekkään kampanjan Parthenonin temppelin marmoripatsaiden saamiseksi British Museumista takaisin Kreikkaan. Lisäksi hän aktiivisesti edisti Kreikan teatteri- ja elokuva-alaa.

Eurooppa-politiikassa hänen merkittäviä saavutuksiaan oli Euroopan kulttuuripääkaupunki -hankkeen käynnistäminen. Ensimmäiseksi kulttuuripääkaupungiksi vuonna 1985 valittiin Ateena. Kun Kreikka vuonna 1983 toimi ensimmäistä kertaa EU:n neuvoston puheenjohtajavaltiona, Mercouri järjesti kokouksen kymmenen EU-maan kulttuuriministerin kanssa. Kokouksessa hän esitti huomion, että Rooman sopimuksessa, jolla Euroopan talousyhteisö (EU:n edeltäjä) oli perustettu, ei ollut lainkaan viittausta kulttuuriasioihin. Hän kannusti ministereitä yhteistyöhön, jotta kulttuurin arvo tunnustettaisiin paremmin Euroopassa. Tämän kokouksen jälkeen Euroopan kulttuuriministerit aloittivat säännölliset keskinäiset kokoukset, jotka jatkuvat edelleen näinäkin päivinä.

Kun Kreikka vuonna 1988 toimi toisen kerran neuvoston puheenjohtajavaltiona, Mercouri työskenteli yhä laajemmin ja intensiivisemmin Euroopan hyväksi. Tuolloin elettiin suurten mullistusten aikaa, ja Mercouri nosti esille tarpeen tehdä yhteistyötä ja käydä vuoropuhelua Itä-Euroopan maiden kanssa. Kun kylmä sota päättyi ja rautaesirippu tuhottiin, Mercouri oli Euroopan kulttuurikuukauden keskeinen alullepanija. Kulttuurikuukautta alettiin viettää vuonna 1990, ja päähuomio oli Itä-Euroopan maissa.

Mercouri jatkoi näyttelijän työtä 1990-luvun alkuvuosiin saakka samalla, kun hän toimi kansanedustajana parlamentissa. Kun PASOK-puolue nousi uudestaan valtaan vuonna 1993, Mercourista tuli jälleen kulttuuriministeri. Toimissaan hän keskittyi vahvistamaan kulttuurin ja koulutuksen välisiä monimuotoisia yhteyksiä.

Melina Mercouri kuoli 6.3.1994. Hän oli naimisissa elokuvaohjaaja Jules Dassinin kanssa, ja teki tämän kanssa taiteellista yhteistyötä läpi koko näyttelijänuransa.